

УДК 340:343.296:341.384(477)(100)(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-27>

Куракін Олександр Миколайович,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0274-6530>

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДШКОДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ: ВІД НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО МІЖНАРОДНОГО КОМПЕНСАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ

У статті здійснено спробу теоретико-правового аналізу існуючих та перспективних механізмів відшкодування воєнних збитків, завданих внаслідок повномасштабної російської агресії проти України. Досліджено еволюцію правових інструментів фіксації та компенсації шкоди, розглянуто структуру міжнародного механізму, увагу приділено питанню подолання суверенного імунітету активів держави-агресора, обґрунтовано концепцію «солідарних контрзаходів» як відповідь на грубе порушення імперативних норм міжнародного права.

Ключові слова: російська агресія, воєнні збитки, міжнародний компенсаційний механізм, репарації, реституції, сатисфакції, суверенний імунітет, солідарні контрзаходи, Міжнародний Реєстр збитків, Компенсаційний фонд, цифровізація доказів, програма «єВідновлення», *jus cogens*.

Постановка проблеми. Масштаби руйнувань, спричинені російською агресією, вимагають створення безпрецедентної системи відшкодування шкоди. В умовах воєнного стану Україна стикнулася з викликом: як трансформувати класичні доктрини міжнародної відповідальності у дієві інструменти компенсації для мільйонів постраждалих та держави в цілому. Центром наукових дискусій стає побудова міжнародного компенсаційного механізму, здатного подолати імунітет активів країни-агресора.

Зв'язок дослідження відшкодування воєнних збитків із пріоритетними завданнями сучасної юридичної науки та практики є фундаментальним, оскільки вона перебуває на перетині національної безпеки, економічного відновлення та еволюції міжнародного права. Наукова значущість цього напрямку наукових пошуків обумовлена необхідністю перегляду класичних доктрин, що виявилися недостатньо ефективними перед обличчям агресії ядерної держави – постійного члена Радбезу ООН: від розробки теоретичного підґрунтя для обмеження імунітету активів країни-агресора, формування нової парадигми в міжнародному праві, де порушення *jus cogens* (імперативних норм) тягне за собою автоматичну втрату майнових привілеїв держави-порушниці, визначення балансу між репараціями, реституціями та сатисфакціями як елементами сталого миру до наукового обґрунтування використання блокчейн-технологій та штучного інтелекту для верифікації збитків у Міжнародному реєстрі, що створює нову методологічну базу для доказового права в умовах масштабних конфліктів.

Практичне значення дослідження полягає у створенні «дорожньої карти» для органів державної влади та міжнародних партнерів, дієвого міжнародного компенсаційного механізму відбудови України за рахунок ресурсів агресора, впровадження моделі «агресор платить», що в майбутньому слугуватиме інструментом стримування для будь-яких потенційних агресорів у світі. Вказані напрямки дослідження безпосередньо корелюються з Державною стратегією відновлення України [1] та вимогами Європейської комісії щодо інтеграції України в європейський правовий простір [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що юридична доктрина перейшла від теоретичного обґрунтування права на репарації до розробки конкретних інструментів міжнародного компенсаційного механізму.

В основі сучасних міжнародних досліджень лежить концепція «контрзаходів» [3]. Провідні правознавці доводять, що суверенний імунітет активів Центрального банку рф не є абсолютним у разі вчинення державою акту агресії, що порушує норми *jus cogens*. Доктрина «репараційної позики», активно обговорювана в ЄС наприкінці 2025 року, передбачає використання заморожених активів як застави для кредитування України, що дозволяє уникнути прямої конфіскації до остаточного рішення суду чи трибуналу. У Гаазі була підписана Конвенція про створення Міжнародної комісії з розгляду претензій для України [4]. Це стало «другим кроком» після створення Реєстру збитків, що підтверджує перехід доктрини від фіксації до ад'юдикації вимог.

Українські вчені та практики у своїх творчих напрацюваннях також не обходили увагою визначену проблематику, обґрунтовуючи механізм «відступлення права вимоги» [5; 6].

У свою чергу, нормативні акти Кабінету Міністрів України 2025 року у сфері компенсації збитків передбачають механізм переходу до держави права вимоги до російської федерації на суму виплачених компенсацій, що формує передумови для консолідації міжнародно-правових претензій України до держави-агресора [7].

Доктрина цифровізації наголошує на легітимності доказів, отриманих через систему «Дія» та супутникові дані. Дослідження Берташ А.П. підкреслюють, що цифрові докази мають стати стандартом для Міжнародної комісії в Гаазі, що вимагає гармонізації українського процесуального права з міжнародними стандартами [8].

Мета статті є її концептуальним орієнтиром, що визначає наукову новизну та практичну цінність дослідження. Для обраної теми мета може бути сформульована як комплексний теоретико-правовий аналіз існуючих та перспективних механізмів відшкодування воєнних збитків, завданих внаслідок російської агресії, а також обґрунтування архітектури міжнародного компенсаційного механізму як єдиного легітимного інструменту реалізації права на репарації, реституції та сатисфакції в умовах сучасного світового правопорядку.

Виклад основного матеріалу структурується навколо тривірневої моделі відповідальності: від внутрішніх кроків держави до складних геополітичних рішень на міжнародній арені. Мета дослідження вимагає переосмислення класичного триумвірату репарації, реституції та сатисфакції. В умовах російської агресії традиційна реституція (відновлення об'єкта в натурі) часто є фізично неможливою. Тому наукова доктрина 2024–2026 років зміщує акцент на еквівалентну компенсацію.

Традиційно міжнародне право розглядає репарації як загальний термін для відновлення порушеного стану. Проте агресія рф проти України продемонструвала обмеженість класичних підходів. Реституція, як відновлення стану status quo ante, у багатьох випадках є фізично неможливою через тотальне руйнування міст (Маріуполь, Бахмут тощо). У таких обставинах пріоритет зміщується на компенсацію – фінансовий еквівалент завданих збитків.

Особливого значення набуває сатисфакція, яка в контексті нашої статті розглядається не лише як політичне визнання провини, а як юридична передумова для виплат. У сучасній вітчизняній доктрині підкреслюється, що вона має виражатися не лише у вибаченнях, а й у створенні Спеціального трибуналу щодо злочину агресії, що стане «юридичним ключем» для легітимзації примусового вилучення коштів, оскільки підтверджує злочинний характер дій держави-агресора на найвищому рівні. Як зазначає Д.Д. Іваненко, без правової констатації вини на рівні трибуналу, фінансові виплати можуть бути сприйняті як «відкуп», а не як акт правосуддя [9].

Аналіз актуального національного законодавства України демонструє перехід від паперового документування збитків від військової агресії до їх цифрової верифікації: закон України № 2923-IX [10] та програма «Відновлення» [11] створили прецедент, де держава бере на рівні первинного компенсатора, одночасно консолідує право вимоги до агресора. Це вирішує важливе наукове завдання: запобігання хаотичним індивідуальним позовам у міжнародних судах, які могли б заблокувати систему. Україна формує єдиний «держав-

ний кейс», де приватні збитки громадян стають частиною загальнодержавної претензії.

Україна першою у світі впровадила цифровізований механізм фіксації збитків у режимі реального часу. Впровадженні інструменти демонструють високу швидкість обробки даних, проте їх фінансування залежить від бюджетного дефіциту та донорської допомоги. Крім цього, вчені зауважують, що на національному рівні існує ризик «подвійної компенсації». Тому важливою є інтеграція національних реєстрів із міжнародними базами даних для уникнення дублювання виплат.

Центральним об'єктом нашого дослідження є триланкова структура відшкодування військових збитків, розроблена під егідою міжнародних інституцій:

1. Міжнародний Реєстр збитків, як «процесуальний фільтр» та схвище доказів.

2. Компенсаційна комісія, наділена квазісудовими функціями для оцінки збитків згідно з уніфікованими міжнародними стандартами.

3. Компенсаційний фонд – фінальна ланка, ефективність якої прямо корелює з політичною волею держав G7.

Найбільш критичним питанням функціонування подібного механізму сьогодні лишається подолання імунітету активів країни-агресора, як одного з «солідарних контрзаходів» у справі компенсації збитків. Класична доктрина захищає державні активи від стягнення.

Сучасна юридична доктрина пропонує відійти від абсолютизації імунітету, стверджуючи, що суверенний імунітет – це привілей, який базується на повазі до міжнародного права. Згідно із концепцією «солідарних контрзаходів», держави, де розміщені активи рф, мають право призупинити дію імунітету у відповідь на порушення росією імперативних норм права. Це не є конфіскацією у звичайному сенсі, а є примусовим виконанням зобов'язання щодо репарацій, яке росія відмовляється виконувати добровільно.

Міжнародне право, у свою чергу, дозволяє державам, що не є безпосередніми жертвами агресії, застосовувати солідарні контрзаходи, які включають замороження та подальше передання активів агресора для виконання його обов'язку з відшкодування шкоди. У зв'язку з викладеним, вбачаємо доцільним виокремити чинники, що визначають успіх такого компенсаційного процесу. Серед них:

– юридична уніфікація (розробка єдиних методик оцінки шкоди);

– фінансова інноваційність (використання прибутків від заморожених активів рф як проміжного етапу перед повною конфіскацією тіла активів);

– інституційна стійкість – створення постійного секретаріату Міжнародного фонду, що не залежатиме від політичних коливань в окремих державах.

На основі проведеного аналізу встановлено, що відшкодування шкоди, завданої російською агресією, вимагає виходу за межі стандартних судових процедур. У цьому напрямку нами пропонується:

– завершити розробку багатосторонньої угоди про Компенсаційну комісію, яка б визнавала рішення українських судів та Реєстру збитків як такі, що мають преюдиціальне значення;

– внести зміни до ЦПК України та ГПК України, закріпивши статус електронних доказів, верифікованих через міжнародні цифрові платформи, як безумовних;

– перейти від концепції «замороження» активів до моделі «репараційної застави», що дозволить розпочати масштабну відбудову України ще до формального завершення бойових дій.

Результативність цих кроків забезпечить не лише відновлення України, а й реформування міжнародного права в бік реальної невідворотності покарання за агресію.

Ефективність чинних механізмів наразі оцінюється як потенційно висока, але практично обмежена через відсутність механізму примусового наповнення Компенсаційного фонду, згаданого вище. Станом на 2026 рік її можна оцінити як високу в частині реєстрації та помірну в частині виплат. Такий стан дозволяє визначити такі чинники підвищення ефективності механізмів відшкодування воєнних збитків:

- легітимність – створення колективного механізму виконання (єдиного арбітражного простору під егідою ООН або Ради Європи), що надасть йому статусу міжнародного стандарту замість індивідуальних позовів;

- уніфікація методологій – розробка єдиних стандартів оцінки екологічних збитків та втраченої вигоди, які б визнавалися всіма юрисдикціями G7, визнання Росії «неспроможною» виконувати зобов'язання добровільно;

- впровадження «репараційного податку» – автоматичне відрахування відсотків від будь-яких дозволених транзакцій з російськими ресурсами на користь Компенсаційного фонду;

- технологічність – використання блокчейну для незмінності записів у Реєстрі збитків;

- політична консолідація – перехід від дискусій про «замороження» активів до їх «використання як застави» для відбудови України;

- розширення часових меж. Українські правозахисні групи (наприклад, ZMINA) наполягають на включенні збитків, завданих з 20 лютого 2014 року, а не лише з 2022-го [13].

Подібна модель, на нашу думку, демонструє, що формування міжнародного компенсаційного механізму є не лише питанням грошей, а питанням спроможності міжнародного права адаптуватися до викликів XXI століття. Ефективність цього процесу прямо залежить від здатності західних демократій переглянути застарілі норми про імунітет на користь справедливості для постраждалої сторони.

Висновки. На основі проведеного дослідження, керуючись поставленою метою – обґрунтуванням архітектури міжнародного компенсаційного механізму та аналізом шляхів подолання правових перешкод для стягнення репарацій – сформульовано такі загальні висновки:

Доведено, що масштаби російської агресії вивели питання відшкодування збитків за межі суто міжурядових суперечок, перетворивши його на глобальний виклик для світової системи права. Встановлено, що традиційні форми відшкодування (реституція, репарації, сатисфакція) у сучасних реаліях потребують нової ієрархії, де компенсація стає основним інструментом відновлення прав приватних осіб та бізнесу, тоді як сатисфакція (через механізм Спеціального трибуналу) виступає необхідним правовим фундаментом для легітимізації примусового стягнення активів.

Аналіз українського законодавства в умовах воєнного стану підтвердив, що Україна створила унікальну «передкомпенсаційну» модель. Використання цифрових інструментів дозволило не лише забезпечити оперативну допомогу громадянам, а й сформувати верифіковану доказову базу для міжнародного компенсаційного механізму. Це вирішує стратегічне завдання – перехід від хаотичних позовів до системної державної претензії, що значно підвищує шанси на визнання цих вимог міжнародними інституціями.

Суверенний імунітет країни-агресора не може бути абсолютним у разі порушення нею імперативних норм міжнародного права. Концепція «солідарних контрзаходів» є найбільш перспективним юридичним шляхом для використання заморожених активів рф. Такий підхід не порушує стабільності міжнародної фінансової системи, оскільки застосовується як виняток відповідь на акт агресії, що загрожує світовому правопорядку.

Дослідження показало, що ефективність міжнародного компенсаційного механізму залежить від синхронної роботи його трьох ланок (Реєстру, Комісії та Фонду). Встановлено, що критичним чинником успіху у 2026 році є створення багатосторонньої міжурядової угоди, яка б надала Комісії повноваження примусового виконання рішень за рахунок суверенних активів агресора, що знаходяться під іноземними юрисдикціями.

Визначено, що підвищення ефективності системи відшкодування у сучасному світі можливе за умови гармонізації стандартів – розробки уніфікованих методик оцінки нематеріальних збитків, які б сприймалися міжнародними арбітражами без додаткових експертиз; фінансової креативності – переходу від концепції прямої конфіскації до використання доходів від активів та їхньої капіталізації через випуск «репараційних облігацій» під гарантії заморожених ресурсів рф; правової невідворотності – закріплення в міжнародному праві норми про те, що будь-яка угода про припинення вогню чи мир має містити пункт про безумовне виконання зобов'язань щодо компенсації воєнних збитків.

Запропонована модель дозволяє державі України та її міжнародним партнерам перейти від пасивного очікування політичних рішень до активного впровадження юридичних інструментів конфіскації. Це забезпечує не лише фінансову базу для відбудови, а й реалізує принцип справедливості, де агресор несе повну матеріальну відповідальність за свої дії.

Відшкодування шкоди за наслідки російської агресії є глобальним правовим тестом. Ефективність чинних механізмів наразі є частковою: ми маємо інструменти фіксації, але не маємо остаточного інструменту стягнення коштів. Шлях до підвищення ефективності лежить через політичну волю західних країн визнати, що агресія такого масштабу нівелює право держави-злочинця на захист своїх активів імунітетом. Україна має стати прецедентом, де міжнародний компенсаційний механізм спрацює не через десятиліття, а в осяжному майбутньому.

Список використаних джерел

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки (у контексті повоєнного відновлення та відбудови України): Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (із змінами від 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

2. Аналітичний звіт Європейської Комісії про рівень наближення законодавства України до актуального права ЄС (Acquis Communautaire) в межах інтеграції України в європейський правовий простір (Brussels, 2024/2025). URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/analitichnyj-zvit-yevropejskoyi-komisiji-pro-riven-nablyzhennya-zakonodavstva-ukrayiny-do-aktualnogo-prava-yes-perekladenyj-ukrayinskojuy/>

3. Чернявський А.Л. Принципи та умови застосування контрзаходів у сучасному міжнародному праві. *Problems of legality*. 2017. Iss. 139. С. 278–285. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.114563>
4. CM(2025)139-final – [1541/10.1] Ad hoc Committee on the Establishment of an International Claims Commission for Ukraine (CAHEC) – Draft Convention Establishing an International Claims Commission for Ukraine. URL: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%22091259488028ffa9%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%22091259488028ffa9%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})
5. Бервено С. М. Проблеми договірної права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2009/BERVENO_2006.pdf
6. Кузнецова Н. С. Інститут цивільно-правової відповідальності у вітчизняній та зарубіжній цивілістичній доктрині. *Право України*. 2019. № 1. С. 186–203. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-186>
7. Про затвердження Порядку надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб, що проживали на тимчасово окупованій території, та внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2025 р. № 1176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176-2025-%D0%BF#Text>
8. Берташ А.П. Зміст колабораційної діяльності: кримінально-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 3. С. 99–102. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2024.15>
9. Іваненко Д.Д. Міжнародний компенсаційний механізм відшкодування збитків, завданих агресією російської федерації. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. с. 116–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2024-86-116-120>
10. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
11. Програма допомоги від держави. Для власників житла – пошкодженого або зруйнованого через бойові дії. *Дія. Державні послуги онлайн*. URL: <https://erecovery.diiia.gov.ua/>
12. Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening): Judgment of the International Court of Justice (ICJ). February 3, 2012. (Аналіз обмеження імунітету держави). URL: <https://www.icj-cij.org/case/143>
13. 17 Пріоритетних кроків у сфері захисту прав людини в умовах збройної агресії проти України у 2026 році. *ZMI-NA*. 2026. URL: <https://zmina.ua/publication/17-priorytetnyh-krokov-u-sferi-zahystu-prav-lyudyny-v-umovah-zbrojnoyi-agresiyi-proty-ukrayiny-u-2026-roczii/>

References

1. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky (u konteksti povoiennoho vidnovlennia ta vidbudovy Ukrainy) [State Strategy for Regional Development for 2021–2027 (in the context of post-war recovery and reconstruction of Ukraine)]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 № 695 (iz zminamy vid 2024 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
2. Analytichniy zvit Yevropeiskoi Komisii pro riven nablyzhennia zakonodavstva Ukrainy do aktualnogo prava YeS (Acquis Communautaire) v mezhakh intehratsii Ukrainy v yevropeyskyi pravovyi prostir (Brussels, 2024/2025) [Analytical report of the European Commission on the level of approximation of Ukrainian legislation to the current EU law (Acquis Communautaire) within the framework of Ukraine's integration into the European legal space (Brussels, 2024/2025)]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/analytichnyj-zvit-yevropejskoyi-komisiyi-pro-riven-nablyzhennya-zakonodavstva-ukrayiny-do-aktualnogo-prava-yes-perekladenyj-ukrayinskoyu/> [in Ukrainian]
3. Cherniavskiy, A. L. (2017) Pryntsypy ta umovy zastosuvannia kontrzakhodiv u suchasnomu mizhnarodnomu pravi [Principles and conditions for the application of countermeasures in modern international law]. *Problems of Legality*. Iss. 139. S. 278–285. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.114563> [in Ukrainian]
4. CM(2025)139-final – [1541/10.1] Ad hoc Committee on the Establishment of an International Claims Commission for Ukraine (CAHEC) – Draft Convention Establishing an International Claims Commission for Ukraine. URL: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%22091259488028ffa9%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%22091259488028ffa9%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})
5. Berveno, S. M. (2006). Problemy dohovirnoho prava Ukrainy [Problems of contract law in Ukraine]: monohrafiia. Kyiv: Yurinkom Inter. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2009/BERVENO_2006.pdf
6. Kuznietsova, N. S. (2019). Instytut tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti u vitshyzniani ta zarubizhnii tsyvilistychnii doktryni [The Institute of Civil Liability in Domestic and Foreign Civil Doctrine]. *Pravo Ukrainy*. № 1. S. 186–203. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-186> [in Ukrainian]
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2025). On approval of the Procedure for providing assistance to solve housing issues for certain categories of internally displaced persons who lived in the temporarily occupied territory, and amendments to the Procedure for maintaining the State Register of property damaged and destroyed as a result of hostilities, terrorist acts, sabotage caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine: Resolution No. 1176, September 22, 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176-2025-%D0%BF#Text>
8. Bertash, A. P. (2024). Zmist kolaboratsiinoi diialnosti: kryminalno-pravovy analiz [The content of collaborative activities: criminal law analysis]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 3. S. 99–102. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2024.15> [in Ukrainian]
9. Ivanenko, D. D. (2024). Mizhnarodnyi kompensatsiinyi mekhanizm vidshkoduvannia zbytkiv, zavdanykh ahresiiu rosiiskoi federatsii [International compensation mechanism for damages caused by the aggression of the Russian Federation]. *Pravovy chasopys Donbasu*. № 1. S. 116–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2024-86-116-120> [in Ukrainian]
10. Pro kompensatsiiu za poshkodzhennia ta znyshchennia okremykh katehorii obektiv nerukhomoho maina vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, ta Der-

zhavnyi reiestr maina, poshkodzhenoho ta znyshchenoho vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy [On compensation for damage and destruction of certain categories of real estate objects as a result of hostilities, terrorist acts, sabotage caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, and the State Register of property damaged and destroyed as a result of hostilities, terrorist acts, sabotage caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> [in Ukrainian]

11. Prohrama dopomohy vid derzhavy. Dlia vlasnykiv zhytla – poshkodzhenoho abo zruinovanoho cherez boiovi dii [State assistance program. For owners of housing damaged or destroyed due to hostilities]. *Diia. Derzhavni posluhy onlain*. URL: <https://erecovery.diia.gov.ua/> [in Ukrainian]

12. Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening): Judgment of the International Court of Justice (ICJ). February 3, 2012. (Analiz obmezhenia imunitetu derzhavy). URL: <https://www.icj-cij.org/case/143>

13. 17 Priorytetnykh krokiv u sferi zakhystu prav liudyny v umovakh zbroinoi ahresii proty Ukrainy u 2026 rotsi [17 Priority steps in the field of human rights protection in the context of armed aggression against Ukraine in 2026]. *ZMINA*. (2026). URL: <https://zmina.ua/publication/17-priorytetnyh-krokov-u-sferi-zahystu-prav-lyudyny-v-umovah-zbrojnoyi-agresiyi-proty-ukrainy-u-2026-roczii/> [in Ukrainian]

Kurakin Oleksandr,

Doctor of Law, Professor,

Professor of the Department of State and Legal Disciplines

(*Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi*)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0274-6530>

LEGAL MECHANISMS FOR COMPENSATION FOR WAR DAMAGES CAUSED BY RUSSIAN AGGRESSION: FROM NATIONAL LEGISLATION TO INTERNATIONAL COMPENSATION MECHANISM

The article attempts a theoretical and legal analysis of existing and prospective mechanisms for compensation for war damages caused by the full-scale Russian aggression against Ukraine. The evolution of legal instruments for recording and compensating for damage is studied – from national initiatives within the framework of current legislation to the construction of a multi-level international compensation mechanism.

The author examines in detail the three-tier structure of the international mechanism, which includes the International Register of Damages, the Compensation Commission and the Compensation Fund. Particular attention is paid to the critical issue of overcoming the sovereign immunity of the assets of the aggressor state as a necessary condition for filling the compensation fund. The concept of «solidarity countermeasures» is substantiated, which allows suspending the immunity of the assets of the Central Bank of the Russian Federation in response to a gross violation of the imperative norms of international law.

The paper analyzes the «pre-compensation» model of Ukraine, which is based on digital tools (the «Diya» system, the «eRecovery» program), which allow forming a verified evidence base for further adjudication of claims in international institutions. The effectiveness of the current mechanisms as of 2026 is assessed and strategic ways to increase it are identified, in particular through the unification of damage assessment methodologies, the introduction of a «reparation tax» and the political consolidation of the G7 countries. The proposed model is aimed at implementing the principle of justice and inevitability of the aggressor's material responsibility for the crimes committed.

Key words: *russian aggression, war damages, international compensation mechanism, reparations, restitution, satisfaction, sovereign immunity, joint and several countermeasures, International Register of Damages, Compensation Fund, digitalization of evidence, «eRecovery» program, jus cogens.*

Дата першого надходження статті до видання: 03.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.05.2026